

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра історії та методики навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар

«28» серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Кременець - 2020

Сеньківська Г. Я. Історична географія : [робоча програма навчальної дисципліни для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія)] / Г. Я. Сеньківська. – Кременець, 2020 р. – 11 с.

Розробник: **Сеньківська Г. Я.**, кандидат історичних наук, викладач кафедри історії та методики навчання

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії та методики навчання.
Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року

Зав. кафедри _____ І. Б. Скакальська

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, предметна спеціалізація, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка Спеціальності: 014 Середня освіта (Історія)	Вибіркова навчальна дисципліна	
Модулів – 1		Курс:	
Змістових модулів – 2		2-й	2-й
Загальна кількість годин - 120		3-й семестр	3-й семестр
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)	16 год.	4
		Семінарські	
		18 год.	6
		Лабораторні	
		– год.	–
		Самостійна робота	
86 год.	110		
		Вид контролю: залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 28 : 72

для заочної форми навчання – 8 : 92.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Історична географія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 014 Середня освіта (Історія).

Метою вивчення дисципліни «Історична географія» є оволодіння студентами теоретичними знаннями щодо взаємодії природи і людини, впливу географічного чинника на розвиток людського суспільства на різних етапах історичного розвитку; методикою історико-географічних досліджень, навичками практичної роботи з контурними картами.

Міждисциплінарні зв'язки: політологія, історія української культури, педагогіка, археологія, спеціальні історичні дисципліни, історія України, географія.

Курс історичної географії відокремлений з інших допоміжних історичних дисциплін і ставить собі за мету сформуванню головні історико-географічні поняття у студентів, перш за все, на основі знань з історичної географії Східної Європи взагалі, і України зокрема. Крім того, студенти знайомляться з основними проблемами розвитку і становлення історичної географії, її розділами і значенням для історичної науки. Під час викладання курсу використовується базові історичні знання, що їх отримують студенти при вивченні паралельних курсів, в тому числі і вітчизняної історії, а також знань, що вони набули у середній школі. Курс пов'язаний з допоміжними історичними дисциплінами, джерелознавством і курсом історії України.

Ключові слова: географія, колонізація, кордони, історичний час, карта світу, історико-етнографічні райони, методологія, етнічність, геополітика, вигідність, не вигідність, розселення, союзи.

1.2. Основними завданнями вивчення курсу „Історична географія” є:

- отримання знань з головних принципів історичної географії, ознайомлення з проблемами історичної картографії та інших суміжних наук;
- оволодіння елементарними навичками роботи з історичними картами і історико-географічними текстами.

Курс «Історична географія» спрямований на формування у студентів таких професійних *компетентностей*:

Інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати в професійній педагогічній діяльності в галузі середньої освіти або в процесі навчання складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теорій та методів педагогічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3 Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та введення здорового способу життя.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 3 Здатність усвідомлювати високе соціальне значення педагогічної професії та дотримуватися принципів професійної етики вчителя історії.

ФК 4 Здатність критично усвідомлювати зв'язки між теперішніми подіями та минулими процесами.

ФК 7 Оперування у професійній діяльності базовими знаннями про особливості розвитку людства у різні періоди історії світу.

ФК 9 Здатність правильно коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи, відповідно до критичних канонів дисципліни.

ФК 11 Здатність здійснювати пошук необхідних для освітньої та наукової діяльності джерел гуманітарного знання.

Програмні результати навчання

Знання:

ПРН 1 Розуміти контекст, причини та наслідки історичних подій і використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 4 Розглядати суспільні явища у розвитку та в конкретно-історичних умовах певного часу; співставляти історичні події, явища з періодами (епохами), орієнтуватися в науковій періодизації історії.

ПРН 5 Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, чинники, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

Уміння:

ПРН 9 Користуватися науковою літературою, електронними довідковими виданнями, аналізувати матеріал академічних підручників та навчальних посібників.

ПРН 14 Діяти в межах етики професійних взаємин.

ПРН 15 Розкривати сутність досліджуваної проблеми у навчальних та науково-дослідницьких проєктах з дотриманням вимог академічної доброчесності.

ПРН 19 Зрозуміло доносити власні висновки, знання та їх обґрунтування до осіб, які навчаються, користуючись основними поняттями та термінами професійно-орієнтованих дисциплін з обраної спеціальності.

ПРН 21 Здатність до самостійного навчання упродовж життя, розвиток мотивів самоактуалізації у сфері професійної діяльності, уміння застосовувати творчі здібності, які характеризують готовність до створення принципово нових ідей.

3. Програма курсу «ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ: ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ТЕМА 1. Об'єкт, предмет і завдання історичної географії

Об'єкт та предмет наукового пізнання історичної географії. Предмет і завдання історичної географії. Складові частини історичної географії. Зв'язок історичної географії з іншими науками. Джерела та історико-географічні дослідження.

Питання для самопідготовки:

1. Дайте визначення поняттю «історична географія».
2. Охарактеризуйте структуру історичної географії.
3. Визначте поняття «ретроспективна географія».
4. Назвіть відомих вчених, що зробили вагомий внесок у формування історичної географії.

5. Проаналізуйте джерела історичної географії.

ТЕМА 2. Теоретико-методологічні засади та методи історичної географії

Проблема концептуального осмислення ролі природного середовища в історичних процесах. Проблема обґрунтування закономірностей розвитку географічного простору та його елементів упродовж історичного часу. Методологічні проблеми історичної географії. Методи історичної географії.

Питання для самопідготовки:

1. З'ясуйте, яку роль в історичних процесах відіграє географічне середовище.
2. Охарактеризуйте закономірності розвитку географічного простору та його елементів упродовж історичного часу.
3. Визначте методологічні проблеми історичної географії.
4. Зробіть аналіз методів історичної географії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ І ГЕОПОЛІТИКА

ТЕМА 3. Історико-географічні основи політичної географії світу

Політична карта світу та зміни на ній. Етапи розвитку етнічних, політичних та адміністративних кордонів. Формування політичної карти світу. Міжнародні організації.

Питання для самопідготовки:

1. З'ясуйте, яким чином формувалася політична карта світу.
2. Визначте, як на формування політичної карти світу впливали кількісні і якісні зміни.
3. Проаналізуйте етапи формування політичних та адміністративно-територіальних кордонів України.
4. Охарактеризуйте міжнародні організації в територіальному вимірі.

ТЕМА 4. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст.

Розселення та переміщення кочових і землеробських племен в I тис. до н. е. Грецька колонізація узбережжя Чорного і Азовського морів VII – V ст. до н. е. Характеристика розміщення слов'янських племен венедів (I – II ст.), склавинів (західних) та антів (східних) – (VI – VII ст.). Розселення східнослов'янських племен, їхні сусіди. Племінні союзи та об'єднання. Київська Русь в IX – XIII ст. Галицько-Волинське князівство.

Питання для самопідготовки:

1. Проаналізуйте розселення кочових і землеробських племен в I тис. до н. е.
2. З'ясуйте територію розселення давніх слов'ян.
3. Визначте ареал проживання східнослов'янських племен.
4. Охарактеризуйте територію, на якій сформувалася Київська Русь.
5. Як і на якій території утворилося Галицько-Волинське князівство?
6. Окресліть територію перших державних утворень.

ТЕМА 5. Етнічність історично-етнографічних регіонів

Природа регіональних утворень. Етнічна історія земель та регіонів. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського народу.

Питання для самопідготовки:

1. З'ясуйте природу регіональних утворень, які виникли у різні історичні епохи.
2. Охарактеризуйте етнічну історію земель та регіонів.
3. Проаналізуйте історико-етнографічні райони України.
4. Визначте, які етнографічні групи проживають на території України.
5. Розкрийте систему різнорівневих етнотериторіальних одиниць у схемі етнографічного районування України.
6. Назвіть регіони, на які поділяється територія України.

ТЕМА 6. Історико-географічне районування території України

Історико-методологічні аспекти адміністративно-територіального поділу. Етапи становлення адміністративно-територіального поділу України.

Питання для самопідготовки:

1. З'ясуйте, з якою метою здійснюється адміністративно-територіальний поділ країни.
2. Визначте історико-методологічні аспекти адміністративно-територіального поділу.
3. Проаналізуйте етапи становлення адміністративно-територіального поділу України.
4. Охарактеризуйте адміністративно-територіальні одиниці, на які поділена територія України.

ТЕМА 7. Історична географія і геополітика

Теорія природних рубежів. Географічний детермінізм.

Расизм. Неспроможність геополітичних побудов, їхня критика.

Питання для самопідготовки:

1. З'ясуйте, з якою метою різні геополітичні теорії на перший план висувують географічний фактор, що тлумачиться ними перекручено.
2. Охарактеризуйте геополітичні теорії.

ТЕМА 8. Вигідність і невивідність географічного положення

Поняття вигідності (чи невивідності) географічного положення. Мікро- і макрофактори вигідності (невигідності) географічного положення, їхній взаємовплив і взаємозумовленість. Природно-географічні і соціальні фактори. Розуміння історичних меж вигідності географічного положення.

Питання для самопідготовки:

1. Проаналізуйте формаційний і цивілізаційний підходи до поняття вигідності географічного положення.
2. Визначте розуміння минушого характеру чи вигідності невивідності географічного положення.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
Змістовий модуль 1. ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ: ПРЕДМЕТ, ОБ'ЄКТ, МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ												
1. Об'єкт, предмет і завдання історичної географії.		2	2		5	5			1		4	8
2. Теоретико-методологічні засади та методи історичної географії.		2	2		5	5		1	1		4	8
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. ІСТОРИЧНА ГЕОГРАФІЯ І ГЕОПОЛІТИКА												
3. Історико-географічні основи політичної географії світу		2	2		6	6			1		6	8
4. Географія перших українських державних утворень. Формування державної території України в IX–XIV ст.		2	4		6	6		1	1		8	8
5. Етнічність історично-етнографічних регіонів.		2	2		8	8			1		4	10
6. Історико-географічне		2	2		6	6		1			6	8

районування території України.												
7. Історична географія і геополітика.		2	2		4	4			1		6	8
8. Вигідність і невикладність географічного положення.		2	2		4	2		1			6	8
Разом		16	18		44	42		4	6		44	66
Усього годин		16	18		44	42		4	6		44	66

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історична географія: предмет, об'єкт. Методи дослідження.	2
2	Історична карта.	2
3	Історична географія і геополітика.	2
4	Географія перших українських державних утворень.	2
5	Етнічність історично-етнографічних регіонів.	2
6	Історико-географічне районування території України.	2
7	Історико-географічні основи політичної географії світу	2
8	Вигідність і невикладність географічного положення.	2
9	Основні концепції історії України і місце в них географічного фактора.	2
	Всього	18

6. Самостійна робота

Для опанування матеріалу та підвищення рівня знань передбачена самостійна робота в обсязі 86 годин. В якості основних видів самостійної роботи студентів передбачено:

- вивчення конспекту лекцій згідно з модульною системою,
- підготовка до семінарсько-практичних занять,
- опрацювання окремих питань програми, які не викладаються на лекціях .

Студенти повинні самостійно опрацювати певні теми чи окремі питання з тих тем, які частково висвітлюються на лекційних заняттях. Результати такого опрацювання матеріалу будуть регулярно перевірятися викладачем під час індивідуальних занять, а подекуди і на семінарських.

1. Історична географія та суміжні дисципліни.
2. Значення ономастики і її розділів для історичної географії.
3. Стародавні міри довжини і площі в східних слов'ян.

4. Географічний фактор у розвитку суспільства.
7. Міжпредметні зв'язки історичної географії.
8. Образ простору: карта та інформація.
9. Значення топоніміки для дослідження минулого.
10. Гідроніміка та її внесок у вивчення історії.
11. Ороніміка та її значення для вивчення історії.
12. Етніміка та рішення історичних завдань.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з навчальної дисципліни та застосування їх при дослідженнях конкретного регіону; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами.

У процесі виконання роботи студент має опрацювати не менш десяти літературних джерел з посиланням на використання певної інформації з них у тексті роботи. При цьому робота має носити творчий характер і бути спрямованою на вирішення певної проблеми чи на висловлення особистого погляду автора роботи на питання, яке розглядається в роботі.

Висновки мають бути обґрунтованими щодо досягнення мети роботи, а також повинні бути надані рекомендації щодо покращення стану туристичної індустрії. Обсяг основної частини роботи (без врахування додатків) повинен бути не більше 20 аркушів А4.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4 балів
2.	Складання плану дослідження	3 бали
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій її подальшого розвитку	10 балів
4.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали
5.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	4 бали
Разом		25 балів

Примітка. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за виконання ІНДЗ становить **25 балів**. Не виконання ІНДЗ оцінюється у 0 балів.

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	22-25	Відмінно
Достатній	16-21	Добре
Середній	10-15	Задовільно
Низький	0-9	Незадовільно

„Відмінно” відповідає 22-25 балам, ставиться: при виконанні ІНДЗ у повному обсязі, теоретична та практична (за наявністю) частини не мають помилок; відповіді на запитання вичерпні й аргументовані; оформлення відповідає вимогам, робота виконана вчасно.

„Добре” відповідає 16-21 балам, ставиться якщо: ІНДЗ виконано в повному обсязі і не має помилок, які потребують її переробки; відповіді на запитання даються по суті, але не в деталях.

„Задовільно” відповідає 10-15 балам, ставиться, якщо ІНДЗ виконано не в повному обсязі; мають місце помилки; оформлення не відповідає вимогам; відповіді на запитання даються не в повному обсязі.

„Незадовільно” відповідає 0-9 балам, виставляється якщо: ІНДЗ виконана не в повному обсязі; мають місце суттєві помилки, які тягнуть за собою переробку; оформлення не відповідає вимогам; на запитання студент дає неправильні відповіді.

3 історії формування історико-географічних областей України:

1. Волинь
2. Поділля
3. Галичина
4. Закарпаття
5. Буковина
6. Буджак
7. Слобожанщина
8. Західна Україна
9. Таврія
10. Бессарабія
11. Покуття
12. Запоріжжя
13. Гетьманщина

3 історії українських історико-географічних областей в зарубіжжі:

1. Холмщина
2. Перемишльщина
3. Підляшшя
4. Лемківщина
5. Кубань
6. Південна Буковина
7. Мармарощина
8. Задунайщина (Добруджа)
9. Пряшівщина

3 історії українських етнографічних (етногеографічних) районів України:

1. Гуцульщина
2. Бойківщина
3. Лемківщина
4. Етнографічна індивідуальність литвинів (північ Чернігівщини і Київщини).
5. Етнографічна індивідуальність поліщуків, пінчуків (брещуків) (західна й центральна частини Полісся).
6. Етнографічна індивідуальність севрюків (басейн Десни, Сули і Сейму).

8. Методи навчання

1. Лекція.
2. Семінарські заняття.
3. Бесіда. Консультація.

9. Методи контролю

1. Наочні, словесні, репродуктивно-пошукові, проблемні, практичні.
2. Залік на підвищення рейтингу.

10. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

12. Рекомендована література

Основні джерела

1. Атлас історії України / Ред. кол.: В.А. Смолій (голова), Г.В. Боряк, В.Ф. Верстюк та ін. / Упор. Д.В. Ісаєв. К. : ДНВП «Картографія», 2012. 152 с.
2. Географічне становище та етнічна територія української народності // Українська народність. Нариси соціально-економічної історії. К., 1990.
3. Круль В.П. Історична географія Західної України : навч. посібник. 2-ге, доповн. Чернівці: ЧНУ, 2008.
4. Овдієнко П.П. Історична географія. Ніжин, 2000.
5. Сосса Р.І. Історія картографування території України: Підручник / Ростислав Іванович Сосса. К. : Либідь, 2007. 336 с.

6. Трубочанінов С.В. Історична географія України: курс лекцій. Кам'янець-Подільський, 2005.
7. Чернецький Ю.О. Україна. Історія, природа, мистецтво. Харків, 2009.
8. Щодра О.М. Історична географія. Навчальний посібник. Львів, 2006.
9. Щодра О.М. Історична географія. Навчальний посібник. Львів, 2016.
10. Яковенко Н.

Допоміжні джерела

10. Вортман Д., Гордієнко Я., Майоров М. TERRA UCRAINICA. Історичний атлас України і сусідніх земель. Від кімерійців до сьогодення. Х., 2018. 224 с.
11. Кульчицький С., Якубова Л. Кримський вузол. К.: ТОВ "Видавництво "КЛІО""", 2018. – 496 с.
12. Кульчицький С. Обґрунтування Голодомору 1932–1933 рр. як геноциду у світлі концепцій Р. Конквеста й Р. Лемкіна // Український історичний журнал. 2018. № 4. С. 98–127.
13. Реєнт О. П., Сердюк О. В. Торговельний баланс України на початку ХХ ст. / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2018. 237 с.
14. Степан Рудницький (1877-1937). Історія. Геополітика. Географія. Т. 1: Історія. Теорія. Методологія. Термінологія. К., 2017.
15. Степан Рудницький (1877-1937). Історія. Геополітика. Географія. Т. 2: Геополітика. К., 2017.
16. Степан Рудницький (1877-1937). Історія. Геополітика. Географія. Т. 3: Географія. Початки досліджень. – К., 2018.
13. Степан Рудницький (1877-1937). Історія. Геополітика. Географія. Т. 4: Основи землезнання. К., 2018.
17. Степан Рудницький (1877-1937). Історія. Геополітика. Географія. Т. 5: Геологія і геоморфологія. К., 2018.
18. Верменич Я. В. Феномен пограниччя: Крим і Донбас в долі України / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України, Відділ історичної регіоналістики. К.: Інститут історії України, 2018. 369 с.
26. Каппелер А. Росія як поліетнічна імперія: Виникнення. Історія. Розпад / Андреас Каппелер. – Львів : Видавництво Українського Католицького Університету, 2005. XII + 360 с., 11 карт.
27. Картографія та історія України. Збірник наукових праць / Упор. М. Вавричин. Львів – Київ – Нью-Йорк : Видавництво М.П. Коць, 2000. 359 с.
30. Кубійович В. Територія і людність українських земель. Львів, 1935.
31. Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць. Ч. 11 / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: Інститут історії України, 2009.
32. Вирський Д. Українське Подніпров'є в С. Сарницького «Описі давньої та нової Польщі» (1585) // Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць. Ч. 11 / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: Інститут історії України, 2009. С. 19 – 35.
33. Авраменко А. Дискуссионные вопросы истории казачества в свете исторической географии // Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць. Ч. 11 / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: Інститут історії України, 2009. С. 52 – 63.
34. Вронська Т. Етнодемографічна катастрофа в Західній Україні: жовтень 1947 р. // Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць. Ч. 11 / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: Інститут історії України, 2009. С. 238 – 255.
35. Мишак І. Соціально-економічні та культурні перетворення на західноукраїнських землях після включення їх до складу УРСР: новітня історіографія // Історико-географічні дослідження в Україні. Збірка наукових праць. Ч. 11 / Відп. ред. Г.В. Боряк. К.: Інститут історії України, 2009. С. 276 – 287.
36. Бондаренко Г.В. Спеціальні історичні дисципліни: навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 424 с.

37. Історичний атлас України / Редагування Ю. Лоза; Укладачі мап: О. Герасименко, М. Овсенко, В. Бахтіярова, Д. Зуб. К.: Вид-во «Мапа», 2015. 320 с.
38. Реєстр населених пунктів України від найдавніших часів до початку XXI ст. Т. 1: Львівська область. Вип. 1: Городоцький район / Упорядн. Б. Смерека; Наук. Ред. М. Капраль. Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів, 2014. 68 с.
39. Трубчанинов С. В. Історична географія України: Навчальний посібник / Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2013. 192 с.
40. Трубчанинов С. В. Історико- географічні дослідження. Т. 1. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. 104 с.
41. Атлас історії української державності: Українські землі від найдавніших часів до сьогодення / Авт.-упор.: В. Грицяляк, І Дикий та ін. Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2013. 128 с.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека КОГПА ім. Тараса Шевченка (книжковий фонд).
2. Електронна бібліотека КОГПА ім. Тараса Шевченка.
3. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Платформа Moodle.
5. <http://history.org.ua/uk> – Інститут історії України НАН України
6. <http://www.litopys.org.ua> – ІЗБОРНИК. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації
7. <http://uamoderna.com> – Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис.